

'אנצו סרני' נקראה על שמו של הצנחן הארץ ישראלי, איש גבעת ברנר, שהתנדב ופעל בשירות הבריטים במהלך מלחמת העולם השנייה. הוא צנח מעבר לקווי הגרמנים, נתפס והוצא להורג.

זו הייתה ספינת משא קטנה, עשויה עץ, בדחי 550 טון, אורכה 34 מ' ורוחבה 9 מ'. היא הייתה מצוידת במנוע מתוצרת 'אנסלדו' בעל 300 כוחות סוס ומהירותה כ-7 קשרים. שמה המקורי היה Rondina. הספינה נרכשה על ידי יהודה ארזי ועדה סרני (אלמנתו של אנצו סרני) לאחר שמצאוה ברמת תחזוקה טובה.¹

סרני וארזי נעזרו ביהודי מקומי בשם פינטר כדי לרשום את האנייה על שמו ולהסדיר את מסמכי הרישוי הנדרשים. לאחר הרכישה, בנמל אונליה, הועברה הספינה למעגן ואדו ליגורה שם החלו להכינה להפלגה.²

צוות ההכנה כלל את המפקד המיועד זלמן פרח, את המלווים צבי כצנלסון וגד לסקר ואת ה'גדעוני' גרשון עציון, כולם אנשי פלי"ם. בנוסף נשכרו מספר פועלים מקומיים לעבודת ההכנה.³

בשונה מההפלגות הקודמות תכנן יהודה ארזי שיטה חדשה להורדת המעפילים אל החוף מבלי לסכן את האנייה במעצר ובהחרמה. כוונתו הייתה להוריד את המעפילים לרפסודות מחוץ למים הריבוניים של א"י ולגרור אותן בסירת מנוע אל החוף.⁴ לשם כך הובאו לספינה חביות וקרשים. בניית הרפסודות תוכננה להתבצע במהלך ההפלגה.⁵ מאחר והחביות תפשו חלק גדול מנפח האחסון. נבנו בבטן האנייה דרגשים רק למחצית מהמעפילים המיועדים. במהלך ההכנות התברר כי מצפן האנייה "מזייף" וכי כננת הרמת העוגן איננה תקינה. תקלות אלה תוקנו בחיפזון וברישול ולמעשה יצאה הספינה לים עם מצפן מקולקל וללא יכולת להרים את העוגן אם יוחלט להטילו במהלך ההפלגה.⁶

ערב ההפלגה התייצב באנייה צוות ימאים שכיר, רב חובל בשם מיצאגו ג'ובאני ושבעה אנשי צוות.⁷

ב-9 בינואר הובאו 908 המעפילים לנמל, הם הוסעו ב-36 משאיות של הצבא הבריטי נהוגות על ידי אנשי 'החבורה'. הייתה זו הקבוצה הגדולה ביותר מאז התחדשה

¹ סרני – ספינות, עמ' 52

² אמ"ה, תיק פינטר, אוסף מסמכים, עמ' 4.

³ אהרוני – מטות, עמ' 11.

⁴ סלוצקי - הגנה, כרך ג', עמ' 1122.

⁵ שם, שם.

⁶ קרמן – מעפילים, עמ' 80.

⁷ אהרוני – מטות, עמ' 11.

ההעפלה אחרי מלחמת העולם השנייה. על השיירה פיקדו בכירי 'החבורה', ישראל ליברטובסקי ושלהבת פריאר שהייה לבוש מדי קצין בריטי ומצויד בתעודה מזויפת.⁸ ההעמסה התנהלה בחשאי וללא הפרעות. יהודה ארזי קשר קשרים בדרכיו המיוחדות עם קבוצה מתוך האוכלוסייה המקומית ואלה סייעו להרחיק סקרנים. בתוך האנייה התארגנו המעפילים בקבוצות על פי השתייכותם לתנועות הנוער השונות. שיטת חלוקה זו נמצאה על ידי המארגנים כשיטה מיטבית להשגת מחויבות ומשמעת מצד המעפילים. הספינה יצאה לים ב-9 בינואר בשעה 22:00 והפליגה לאורך החוף המערבי של איטליה, בבוקר התברר למלווים כי הספינה עוברת בשדה מוקשים שלא ידעו על קיומו, למרבה המזל לא נתקלו במוקש.⁹ הספינה המשיכה דרך מיצר המסינה ועברה מצפון לכרתים. שגיאות המצפן היו גדולות והספינה סטתה מנתיבה המתוכנן מיילים רבים.¹⁰ מצב הים לא היה נוח, הספינה היטלטלה והמבנה המאולתר שהוקם בבטן האנייה קרס, חלק מהמעפילים נאלצו לעלות ולשהות על הסיפון העליון.¹¹ ב-14 בינואר גילתה תצפית של המודיעין הבריטי את האנייה במעבר הסקרפנטו. מראה האנשים הרבים על סיפונה עורר חשד והיא דווחה למפקדה המשולבת בירושלים כמטרה החשודה בהובלת מהגרים.¹² מהירותה הוערכה בכ-6 קשר ולפיכך חושב צפי הגעתה לחופי הארץ ל-16 בינואר. קצין הצי הבכיר בזירה (SNOA) היה באותה עת אלוף משנה המילטון (Captain Hamilton) הוא פיקד על הכוח מסיפונה של הסיירת 'סיריוס' שעגנה בנמל חיפה. המילטון החליט להוציא מידית שתי משחתות לסיור למקרה שהערכת המהירות לא הייתה מדויקת והאנייה תגיע קודם לכן.¹³ הערכת המודיעין הייתה שהאנייה תגיע לקראת חצות לחוף תל אביב או לחוף קיסריה. שתי המשחתות הוצבו בקווי סיור מול חופים אלה ומשחתת שלישית 'טליבונט' (H.M.S Talybont) נשלחה צפונה כדי לאתר ולזהות את האנייה על נתיבה, מבעוד מועד ובאור יום. המילטון דרש גם סיוע אווירי לצורך האיתור אך למפקדת חיל האוויר בארץ לא היה מטוס זמין באותו יום.¹⁴ במהלך היום לא התגלתה האנייה ובערב נערכה הערכת מצב נוספת. הוחלט להשאיר את המשחתות בקווי הסיור עד אור ראשון ולאחר מכן להחזירן לנמל ולהחליפן בסיור אווירי אם

⁸ סרני – ספינות, עמ' 55.

⁹ מוקשים ממלחמת העולם השנייה, זלמן פרח, "סיפור המעשה", ינאי ואלמוג – שערים, עמ' 405.
¹⁰ שם, שם.

¹¹ קרמן – מעפילים, עמ' 81.

¹² Admi-19385, מאת אדמיראל טננט אל האדמירליות, דו"ח יירוט האנייה Rondina, 21.1.46 (נמצא באת"ה).

¹³ Admi-19385, מאת אדמיראל טננט לאדמירליות, דו"ח יירוט האנייה Rondina, 21.1.46.

¹⁴ שם, שם (נמצא באת"ה).

יוקצה. למחרת בבוקר הוקצו שני מטוסי 'וורוויק' (Warwick) מטייסת 621 (מהמסופחים לבסיס תל נוף) לסיור מעל הים והמשחתות הוחזרו לנמל לתדלוק.¹⁵ באותה עת הייתה האנייה מול חופי לבנון בדרכה דרומה, במהלך הלילה עברה מצפון לקפריסין ומשם דרומה לאורך החוף הסורי בטווח המאפשר ניווט חופי, שגיאותיו העצומות של המצפן התקול לא אפשרו שיטות ניווט אחרות.¹⁶ ים סוער, צפיפות רבה ומחסור במי השתייה גרמו סבל רב למעפילים. ב-16 לינואר נראו מרחוק מספר כלי שיט בריטים, באנייה לא היה ברור אם התגלו או לא, בדיעבד לא זיהו הכלים את האנייה וספק אם היו חלק ממערך הסיורים. למחרת בשעה 07:00 חג מטוס מעל האנייה, היא הייתה אותה עת כ-20 מייל מערבית לצידון ועל סיפונה כמאה אנשים.¹⁷ המטוס שחג מעל האנייה היה אחד ממטוסי ה'וורוויק' שהוקצו לסיור באותו בוקר, אחרי הגילוי הבחין הטייס בתקלה במערכת ההידראולית והחליט לנחות מיידית בשדה התעופה של בירות, מטוס 'מוסטנג' (Mustang) המריא מרמת דויד להחליפו.¹⁸ ה'מוסטנג' הבחין בעשרות האנשים הנמצאים על סיפונה של האנייה ודיווח על כך. המילטון הורה להזניק משחתת לכיוון 'טליבונט' שהייתה בכוננות יצאה לדרך.¹⁹ צוותה של טליבונט היה מיומן ומנוסה ביירוטים.²⁰ האתר עליו דיווח ה'מוסטנג' היה בשגיאה גדולה של 20 מייל לפחות. צוות ה'טליבונט' התגבר על הטעות ואיתר את אניית המעפילים שהמשיכה לנוע דרומה. במשקפות נראו אנשים המשליכים למים חפצים שנראו כארגזי עץ. כשהתקרבה 'טליבונט' לאנייה נצפו על סיפונה רפסודות וסולמות. את הדגל לא ניתן היה לזהות. ארגזי העץ שהושלכו עדיין צפו ומפקד המשחתת הורה להוריד סירה למים ולאספם. אחר כך התארגן ועלה צוות השתלטות בריטי על אניית המעפילים.²¹ רב החובל ג'ובאני ניסה לטשטש את זהותו והציג עצמו כפורטוגזי, טען שהניירת של האנייה אבדה והציג מפה עליה מסומן נתיב יציאה מיוון. בארגזים שהושלכו מהאנייה נמצאה המפה הנכונה ועליה נתיב ההפלגה מאיטליה. הנתיב נמחק כנראה בתנועות מחיקה חפוזות וניתן היה לשחזרו.²² זה היה יירוט בלב ים, במים בין לאומיים, בניגוד לחוק הבינלאומי ושלא על דעת פרקליטי הצי. מפקד ה'טליבונט' כתב בדו"ח היירוט כי המסמכים המסולפים והיותה

¹⁵ Admi-19385, מאת אדמיראל טננט לאדמירליות, דו"ח יירוט האנייה Rondina, 21.1.46, (נמצא באת"ה). ליי – כנפיים, עמ' 18. נתוני מטוס ה'וורוויק' מפורטים בנספח ב'.

¹⁶ זלמן פרח, "סיפור המעשה", ינאי ואלמוג – שערים, עמ' 406.

¹⁷ אמ"ה, תיק 'אנציו סרני', מאת זלמן פרח אל מפקדת הפלי"ם, דו"ח ליווי האנייה, 20.1.46.

¹⁸ יכולות מטוס ה'מוסטנג' מפורטות בנספח ב'.

¹⁹ Admi-19385, מאת אדמיראל טננט לאדמירליות, דו"ח יירוט האנייה Rondina, 21.1.46, (נמצא באת"ה).

²⁰ על מאפייניה ועל ההיסטוריה של המשחתת 'טליבונט' ראו נספח א' לעיל.

²¹ Admi-19385, מאת אדמיראל טננט לאדמירליות, דו"ח יירוט האנייה Rondina, 21.1.46, (נמצא באת"ה).

²² שם, שם.

של האנייה תחת דגל אויב (לשעבר) היו ההצדקה לירוט. המעשה קיבל את הגיבוי של האדמירליות אך מאוחר יותר, כשביקשה המשטרה הימית להחרים את האנייה ולשפוט את רב החובל נדחתה הבקשה בבית המשפט בחיפה.²³ לאחר שנעצרה הורה מפקד ה'טליבונט' לאנייה להפליג לנמל חיפה תוך שהוא משאיר בגשר האנייה קצין ומספר מלחים - לפיקוח. כשנודע הדבר בין המעפילים עלו כולם לסיפון, הניפו את דגל ישראל ושרו "התקווה" וכך נכנסה האנייה לנמל. בחיפה הורדו המעפילים מהאנייה ונשלחו למעצר בעתלית. היה זה האירוע הראשון אחרי מלחמת העולם השנייה, בו מיורטת אנייה, נעצרת, ומעפיליה נשלחים למחנה מעצר. מלווי האנייה והצוות האיטלקי (מלבד הקברניט) שנטמעו בין המעפילים נשלחו גם הם לעתלית.²⁴ זלמן פרח, איש הפל"ים ומפקד ההפלגה היה משוכנע שהמכ"ם המוצב במחנה 'סטלה מאריס' על הר הכרמל הוא שגילה את הספינה.²⁵ למעשה היה זה מכ"ם אווירי שנועד לגילוי מטוסים ולבקרת טיסה.²⁶ עובדות אלה לא היו ידועות בשנת 1946 ובכל מקרה בציבור רווחה הדעה כי ה'רדאר' על הר הכרמל הוא האמצעי בעזרתו מגלים הבריטים את אניות המעפילים. המעפילים שהו מספר שבועות במחנה המעצר בעתלית ושחררו על חשבון המכסות שייעדו הבריטים לעליה (1,500 עולים בחודש). האנייה עצמה הוחרמה על ידי השלטונות הבריטיים בארץ ישראל וצוות הימאים, שכלל את רב החובל מיצאגו ג'ובאני והמכונאי אמריגו בולוניני, נעצרו באשמת הובלת מהגרים בניגוד לחוק. עם היוודע הדבר הגיש פינטר, הבעלים הרשמי של האנייה, תביעה לבית המשפט בחיפה.²⁷ בית המשפט קבע כי האנייה נעצרה בלב ים ומעצרה לא היה חוקי. רב החובל והמכונאי שוחררו ובהמשך שוחררה גם האנייה.²⁸ הצי הבריטי למד, הלכה למעשה, כי מעצר אנייה אזרחית בלב ים איננו בסמכותו. מארגני הפלגות למדו כי מערך הסיורים הבריטי הולך ומשתכלל. בעקבות לכידתה של האנייה 'אנצו סרני' פתחה תנועת המרי בסדרה של פעולות נקם שכללו תקיפת תחנות משטרה ומכ"ם שהיו פרושות לאורך החוף, תקיפת סירות המשמר במעגן בחיפה ותקיפת שדות תעופה מהם המריאו מטוסים לאיתור אניות המעפילים.²⁹

²³ שם, שם.

²⁴ אהרוני – מטות, עמ' 12.

²⁵ זלמן פרח, "סיפור המעשה", ינאי ואלמוג – שערים, עמ' 406.

²⁶ ליי – כנפיים, עמ' 18.

²⁷ אמ"ה, תיק פינטר, אוסף מסמכים, עמ' 14.

²⁸ ניניאן – פטרול, עמ' 40.

²⁹ גלעד – פלמ"ח, עמ' 556. וגם ראו לעיל

דוד ניב, **מערכות הארגון הצבאי הלאומי**, מוסד קלויזנר, תל אביב (1973) כרך ד', עמ' 235. להלן: ניב – לאומי. וגם ראו לעיל